

TREBALL FINAL DE GRAU

***APROXIMACIÓ A L'ÚS ACTUAL DE CINC TRETS DIALECTALS
PROPIS DEL CATALÀ SEPTENTRIONAL DE TRANSICIÓ A
L'ÀREA DEL BAIX EMPORDÀ I EN TRES GENERACIONS***

Núria M. Bandrés i Pons

Tutores: M. Àngels Massip i Neus Nogué

Curs 2014-2015

Barcelona, 11 de juny del 2015

AGRAÏMENTS

A tots els informants del Baix Empordà que han permès la realització d'aquest treball: de Torroella de Montgrí, de Jafre, de Palafrugell, de Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura i de Sant Feliu de Guíxols. I a tots els amics de La Bisbal d'Empordà i de Corçà.

Als meus pares, a en Jaume i a en Nil.

I, sobretot, a les meves tutores M. Àngels Massip i Neus Nogué per haver-me obert nous camins.

ÍNDIX

1. Introducció.....	4
1.1. Justificació de l'interès del tema.....	4
1.2. Objectius.....	5
1.3. Hipòtesi.....	5
1.4. Marc de recerca i bases teòriques.....	5
2. Metodologia.....	6
2.1. Selecció dels informants.....	6
2.2. Fonaments estadístics.....	6
2.3. Desenvolupament de l'entrevista.....	11
2.3.1. Aspectes generals.....	11
2.3.2. Qüestionari i conversa dirigida.....	11
3. Anàlisi dels trets dialectals.....	13
3.1. Epítesi [k]/[t] a la primera persona del singular del present d'indicatiu.....	13
3.2. Epèntesi posterior al morf /r/ d'infinitiu. Arrels acabades en fricatives palatals.....	20
3.3. No addició del morf /a/ als possessius femenins.....	26
3.4. Extensió velar a l'imperfet de subjuntiu (verbs de la classe II i III).....	31
3.5. Final d'arrel lèxica en /b/ no etimològica per a verbs del subgrup –[w] de la subclasse verbal [II, +ext.] a l'imperfet d'indicatiu.....	35
4. Conclusions.....	39
4.1. Recapitulació de comentaris i interpretacions.....	39
4.2. Conclusions finals.....	41
5. Bibliografia.....	43
6. Annexos.....	44
6.1. Annex (I): qüestionari i conversa dirigida.....	44
6.2. Annex (II): mapa de l'àrea estudiada.....	46
6.3. Annex (III): anàlisi estadística de les dades.....	48
6.4. Annex (IV): enregistraments d'àudio propis del treball (CD-R)	
6.5. Annex (V): enregistraments d'àudio previs al treball (CD-R)	

1. Introducció

1.1. Justificació de l'interès del tema

El català septentrional de transició delimita una franja subdialectal al nord del català central que encavalca amb els trets propis del rossellonès. Certament, no és un espai lingüístic concret i homogeni perquè es tracta d'una àrea de transició on podem veure el pas d'un dialecte a un altre de forma gradual a mesura que avancem cap al nord.

Alcover fou el primer en presentar una divisió dialectal per a aquesta zona. En un primer moment, l'any 1919 parteix de la desinència de primera persona del singular del present d'indicatiu de la primera classe verbal per tal de distingir tres parlars diferenciats en el que anomenem actualment *català central*: d'una banda, la desinència [u] fins a la Selva; d'altra banda, les desinències [uk] i [ut], des de Tossa fins a Figueres; i, finalment, [i] per al rossellonès (tot i que observa una petita àrea horitzontal al sud dels Pirineus on també es realitza aquest tret). Ara bé, l'any 1926, els dos primers subdialectes s'uneixen en un de sol i és aleshores quan el parlar del Baix Empordà s'allunya d'aquesta possible franja de transició.

Joan Veny, l'any 1973, bateja l'àrea on trobem trets propis del català central en general i del rossellonès amb el nom de *català septentrional de transició* i procura de caracteritzar-la més enllà de la isoglossa /i/.

Un cop vistos els trets dialectals que actualment defineixen el català septentrional de transició, ens preguntem si podríem trobar-los més enllà de la zona delimitada per Alcover i els dialectòlegs posteriors. Si tenim en compte la classificació actual de l'àrea a partir de la morfologia, l'àrea baixempordanesa no formaria part d'aquesta subdivisió.

Observar la presència de trets dialectals propis del català septentrional de transició en una zona al sud de les isoglosses de divisió és l'interès principal i objectiu del treball.

1.2. Objectius

L'objectiu general d'aquest treball és el de descriure les realitzacions de cinc trets dialectals propis de l'àrea septentrional de transició en quaranta-cinc informants pertanyents a poblacions i franges d'edat diferenciades del Baix Empordà. Hem escollit aspectes morfològics per tal d'inscriure'ns en la trajectòria dels pocs estudis que s'han fet d'aquesta àrea (que sovint s'han reduït al lèxic i a la presència de l'article salat a les zones costaneres) i establir una certa reciprocitat entre aquests treballs.

Un altre dels objectius principals de la recerca és observar l'evolució que poden haver patit els trets lingüístics en qüestió amb el pas dels anys.

1.3. Hipòtesi

Partim de la hipòtesi que els cinc trets dialectals morfològics objecte d'estudi que caracteritzen el català septentrional de transició també es troben a l'àrea del Baix Empordà.

1.4. Marc de recerca i bases teòriques

Aquest treball és un estudi, en primer terme, dialectològic. Com ja hem dit, l'estudi es basa en la recol·lecció de dades que testimonien la presència de trets dialectals del septentrional de transició al Baix Empordà. Així, doncs, hem escollit cinc municipis que delimiten aquesta comarca de nord a sud i d'est a oest. Al nord-oest amb el municipi de Jafre i al nord-est amb el municipi de Torroella de Montgrí; a la zona central de la comarca, a l'est amb Palafrugell i a l'oest amb el municipi de Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura. I, finalment, el cinquè municipi estudiat, al sud de la comarca, és el de Sant Feliu de Guíxols.

Hem volgut limitar l'estudi a aquestes regions perquè són zones frontereres amb d'altres comarques (els municipis del nord limiten amb l'Alt Empordà; Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura, amb Girona, i Sant Feliu de Guíxols, amb la Selva)¹. La franja centre i nord de l'Alt Empordà s'inclou en la divisió subdialectal de transició i, per aquest motiu, hem volgut estudiar localitats que estiguessin en una situació contigua a aquesta comarca, però, sobretot, municipis que s'allunyessin de l'àrea tradicional de transició i així remetre'ns a la primera divisió d'Alcover.

¹ Vegeu Annex (II)

Aquesta idea és recollida per Montserrat Adam (2006) en el seu treball *El català septentrional de transició: nova visió des de la morfologia*: estudia les comarques del sud dels Pirineus, del nord del català central, en la seva totalitat (la Baixa Cerdanya, el Ripollès, la Garrotxa, l'Alt Empordà i el Pla de l'Estany). El Pla de l'Estany és la comarca que més s'allunya de l'àrea tradicional de transició i entra en contacte amb la nostra zona d'estudi. Fins i tot, l'autora assumeix la possibilitat que alguns dels trets dialectals puguin estendre's a les comarques del sud del Bisbat de Girona. Amb aquesta afirmació, el nostre treball té una legitimitat major.

A partir d'aquí es posa en joc una altra variable: un *parlar gironí* que comprèn les comarques de la diòcesi de Girona o, fins i tot, un *parlar empordanès* (Sala, 1979, 25). Montserrat Adam fa referència a un seguit d'autors que reivindiquen aquest parlar gironí o subdialecte del central que va més enllà del parlar salat i que no s'ha definit pròpiament. Tenint en compte les assercions d'aquests autors i la percepció de la mateixa professora Adam, aquest treball, si no demostrés la hipòtesi inicial d'incloure trets dialectals del català septentrional de transició a l'àrea del Baix Empordà, apostaria per la determinació d'una àrea diferenciada dins del català central.

Per tal d'objectivar més la recerca, hem classificat els informants en tres franges d'edat. La primera franja comprèn informants de 25 a 35 anys; la segona, de 50 a 60; i la tercera, de 75 a 85, deixant una marge de 25 anys entre cadascuna. Per establir els límits d'edat hem partit de les edats dels informants que Montserrat Adam va entrevistar per a la seva tesi doctoral: l'edat que actualment al 2015 tindrien és la que s'estableix com a límit per als informants de la tercera franja del nostre estudi. El perquè d'una classificació per franges d'edat respon a la necessitat de veure l'ús actual dels trets dialectals al Baix Empordà. Així, doncs, amb aquesta variable, ens situem dins del marc de la sociolingüística.

L'últim punt que podem establir com a base metodològica (però també amb una vessant teòrica) és el de l'estadística, atès que ens permet d'analitzar les dades de forma quantitativa i qualitativa.

2. Metodologia

2.1. Selecció dels informants

Per a la selecció dels informants no s'ha tingut en compte l'atzar estadístic, ja que a totes les localitats hem comptat amb un intermediari. Aquest intermediari no ens duia a unes persones concretes per tal que realitzessin l'entrevista, sinó que ens indicava aquells llocs de la localitat on podríem trobar persones de les edats que comprenien les franges d'estudi i que haguessin nascut o s'haguessin criat en la comarca.

Tampoc no s'ha tingut en compte el nivell d'estudis dels informants i, per tant, trobem persones amb estudis primaris i persones amb estudis universitaris.

Hem seleccionat un total de quaranta-cinc persones: tres persones de cada franja d'edat que suposen un total de nou persones per municipi. A continuació, analitzarem la representativitat estadística d'aquesta mostra (45).

2.2. Fonaments estadístics

LA POBLACIÓ

FRANGES D'EDAT OBJECTE D'ESTUDI	NOMBRE D'HABITANTS / FRANJA D'EDAT / POBLACIÓ				
	Palafrugell	St. Feliu de Guíxols	Torroella de Montgrí	Monells, Cruïlles i Sant Sadurní de l'Heura	Jafre
25 – 35 anys	3271	2889	1487	118	38
50 – 60 anys	2897	2741	1513	219	66
75 – 85 anys	1455	1406	672	88	38
Estrangers	9152 (40,21%)	8254 (37,85%)	4499 (39,53%)	272 (21,20%)	88 (22,22%)
Població Total	22763	21810	11381	1284	396

(Font: IDESCAT 2014)

Total població: 57634 habitants

Total estrangers: 22265 habitants (38,63 % de la població)

REPRESENTATIVITAT DE LA MOSTRA

DETERMINACIÓ DE LA MIDA DE LA MOSTRA

La fórmula que utilitzarem per determinar la representativitat de la mostra és la següent:

$$n = \frac{N \cdot Z^2 \cdot p \cdot q}{e^2 \cdot (N-1) + Z^2 \cdot p \cdot q} \quad \text{o bé} \quad n = \frac{N \cdot Z^2 \cdot \sigma^2}{e^2 \cdot (N-1) + Z^2 \cdot \sigma^2}$$

on **n**: mida de la mostra **N**: totalitat de la població

σ: desviació estàndard de la població, que quan no es té el seu valor, s'utilitza generalment el valor constant de 0,5. Donarà la màxima amplitud de la mostra.

p: percentatge o proporció de la mostra amb què l'enquestador assumeix que no pot presentar les mateixes característiques de la població sencera. Es consideren valors del 5% al 20%.

q: 1 – p

Z: constant que representa el nivell de confiança. Indica la probabilitat que els resultats de la investigació siguin vertaders. Aquests valors s'obtenen de la taula de distribució normal estàndard N(0,1). És convenient assumir nivells de confiança alts, superiors al 90%.

e: límit acceptable d'error mostral. És la diferència que hi pot haver entre el resultat que obtenim preguntant a una mostra de la població en lloc de preguntar a la totalitat d'aquesta; errors de càlcul per les aproximacions decimals, errors en la selecció de la mostra, etc. Es considera que es pot assumir un error entre 1,1% i el 10%.

JUSTIFICACIONS

N: Població

Davant de la impossibilitat de conèixer el nombre d'habitants estrangers de cada franja d'edat objecte d'estudi, a través de les fonts consultades dels padrons

municipals publicades per IDESCAT l'any 2014 (només apareixen els valors totals de població estrangera), hem decidit d'agafar com a $N = 35369$: el total de la població de la zona, però restant-li el nombre total de persones estrangeres. També considerarem la possibilitat de $N = 18898$ que és el total de la població de les 3 franges d'edat objecte d'estudi, però sense restar la població estrangera, ja que desconeixem aquesta important dada. En qualsevol dels dos casos serà un nombre evidentment superior a la que seria la població objecte d'estudi.

Z: Nivell de confiança

Considerarem un nivell de confiança del 90% al qual li correspon $Z = 1,65$. Pensem que el qüestionari és molt tancat i breu i el fet que estigui escrit i, per tant, preparat per a ser llegit, podria fer que algun dels enquestats contestés o bé el que es pretén a la investigació o bé tot el contrari, però en qualsevol cas que no es correspongués amb la realitat de la persona enquestada. Assumirem, doncs, com a possible, un màxim de 4-5 persones (el 10% de $n=45$) que hagin pogut esbiaixar inconscientment o involuntàriament els resultats. En l'anàlisi final de les respostes veurem si s'han assumit valors fins i tot superiors als del nostre nivell de confiança.

p: Desviacions

Considerarem una $p = 0,2$ que correspon a la diferència màxima que l'enquestador pot assumir. D'aquesta manera, $q = 0,8$. També considerarem el valor de $\sigma=0,5$ (com a desviació típica) per establir la màxima amplitud de la mostra.

e: Límit d'error

Farem servir una $e=0,10$ (10%), que és un valor força elevat. Encara que els individus han estat escollits a l'atzar, no ha estat així la tria del lloc: la majoria de les entrevistes s'han realitzat en casals d'avis, centres cívics i locals socials. Tampoc hem considerat, per a l'estudi estadístic, les diferències entre la totalitat de les poblacions de les localitats escollides per raons estrictament geogràfiques. Per tant, pensem que, per tot això, estaria justificat un error mostral superior al 9%, que és el màxim que es considera generalment en els estudis estadístics.

CÀLCULS PER TROBAR UNA MOSTRA REPRESENTATIVA

Primer calculem la màxima amplitud de mostra amb una $\sigma=0,5$

$$n = \frac{N \cdot Z^2 \cdot \sigma^2}{e^2 \cdot (N-1) + Z^2 \cdot \sigma^2} = \frac{35369 \cdot 1,65^2 \cdot 0,5^2}{0,1^2 \cdot 35368 + 1,65^2 + 0,5^2} = 68 \text{ enquestats}$$

Ara calculem la mida de la mostra representativa amb els següents valors:
nivell de confiança del 90%, error mostral del 10% i diferència màxima del 20%:

$$n = \frac{N \cdot Z^2 \cdot p \cdot q}{e^2 \cdot (N-1) + Z^2 \cdot p \cdot q} = \frac{35369 \cdot 1,65^2 \cdot 0,2 \cdot 0,8}{0,1^2 \cdot 35368 + 1,65^2 \cdot 0,2 \cdot 0,8} = 44 \text{ enquestats}$$

Si considerem $N = 18898$, la població de les 3 franges d'edat objecte d'estudi, però sense restar la possible població estrangera per les raons abans esmentades, ens trobem amb els mateixos resultats:

$$n = \frac{18898 \cdot 1,65^2 \cdot 0,2 \cdot 0,8}{0,1^2 \cdot 18897 + 1,65^2 \cdot 0,2 \cdot 0,8} = 44 \text{ enquestats}$$

És evident que si el nostre estudi s'hagués de concretar i realitzar en només una de les poblacions del territori, els valors de la mostra, per ser representativa, serien molt diferents dels trobats ara.

CONCLUSIÓ

Podem concloure, en termes generals, si considerem tota la població possible, que la nostra mostra de 45 enquestats és una mostra molt representativa. D'aquests 45 enquestats 24 són homes i 21 són dones. Creiem també que aquesta lleugera disparitat –l'ideal hagués estat 22/22 o 22/23– ens autoritza a fer comparacions a l'hora d'analitzar els resultats.

2.3. Desenvolupament de l'entrevista

2.3.1. Aspectes generals

Tenint en compte que les entrevistes no eren concertades, el nivell d'acceptació per part dels informants va ser elevat. S'ha de concretar que, en alguna ocasió, hi va haver persones que no van voler realitzar l'entrevista a causa de la gravació de veu. Les situacions comunicatives per tal de recollir les dades es desenvolupaven a través d'una entrevista estructurada a partir d'un qüestionari i un parell de converses dirigides i es duïen a terme en locals socials, centres cívics, cafeteries o als domicilis dels informants.

Mitjançant un suport escrit (per tal d'assegurar l'objectivitat i evitar la influència de l'entrevistador sobre l'entrevistat), els informants completaven oralment un qüestionari i seguidament responien a una conversa dirigida (preguntes formulades per l'entrevistador). Hem de dir que en aquells casos en què l'entrevistat no entenia l'enunciat del qüestionari, l'entrevistador el guiava formulant la pregunta de nou sense interferir en l'objectivitat de la resposta.

De fet, allò que ha interferit notablement en el desenvolupament de l'entrevista ha estat el suport escrit. En aquest sentit, alguns dels informants han admès que les seves respostes no s'adequaven a la seva parla oral espontània, sinó que la seva resposta tenia en compte la normativa i l'ortografia, encara que fos de manera inconscient (fet potenciat per l'escriptura: contestar allò que s'escriu).

2.3.2. Qüestionari i conversa dirigida²

L'entrevista està fragmentada en cinc qüestionaris corresponents, cadascun, a un tret dialectal concret. Per establir els ítems que conformaven el qüestionari ens hem remès als trets estudiats per Adam (1999-2006) que es consideren propis del català septentrional de transició (encara que ja apunta la possibilitat que es trobin també al sud de les comarques que formen part de la seva anàlisi).

La conversa dirigida només es va donar en els dos primers trets estudiats perquè amb altres no era factible de trobar contextos on, indirectament, es pogués provocar l'aparició espontània dels trets dialectals en qüestió.

² Vegeu Annex (I)

El primer tret estudiat és l'epítesi [k] o [t] en la primera persona del present d'indicatiu. Al Qüestionari 1 (igual per a tots els informants) s'han inclòs cinc verbs (*córrer, cantar, menjar, perdre, trucar*) en contextos on hi pugui aparèixer la forma de present d'indicatiu, mentre que a la Conversa Dirigida 1 s'han escollit cinc verbs (*treballar o estudiar, menjar o esmorzar i cantar*) que s'incloïen en un context que convidava a la informalitat en tant que les preguntes eren de caire més aviat personal per tal que els informants oblidessin la mecanicitat dels qüestionaris. A més a més, en aquest apartat, hem introduït una pregunta lliure que genera un context amb l'aparició dels morfs en qüestió.

El segon tret estudiat és l'epètesi posterior al morf d'infinitiu (verbs de la segona classe amb arrels acabades amb fricativa prepalatal sorda). Hem escollit els verbs més freqüents d'aquest subgrup, aquells que es podrien trobar en contextos més col·loquials: *créixer, conèixer, néixer, merèixer, desaparèixer*.

El tercer tret estudiat és la no addició del morf /a/ als possessius femenins. Les formes esperades es desenvolupen en contextos on el determinant possessiu acompanya a substantius femenins, ja siguin sintagmes travats referents a noms de parentius (Ex.: *la teu mare*) o no.

El quart tret estudiat és l'extensió velar a l'imperfet de subjuntiu. Per tal de donar continuïtat a la proposta d'Adam (se centra especialment en els verbs de la III classe), hem analitzat dos verbs pertanyents a la segona classe verbal i dos de la tercera. El primer, *corriguessis* (de 'córrer') pertany a la classe verbal II [-ext.] mentre que el segon, *escriguessis* (de 'escriure') pertany a la classe II [+ext.]. El tercer i el quart s'inclouen al tercera classe verbal: *dormiguessis* (de 'dormir') i *sentiguessis* (de 'sentir').

El cinquè tret estudiat és el final d'arrel lèxica en /b/ no etimològica per a verbs del subgrup [-w] de la subclasse verbal [II, +ext.] a l'imperfet d'indicatiu. Els verbs que exemplifiquen aquest tret dialectal són els següents: *sevia* (de 'seure'), *crevia* (de 'creure'), *cavia* (de 'caure') i *rivia* (de 'riure').

3. ANÀLISI DE LES DADES

A continuació analitzarem les dades obtingudes per a cada tret dialectal seguint una breu explicació de cadascun tenint en compte l'estudi de Montserrat Adam, ja que parteix de la delimitació primera d'Alcover (1906-1928).

Llegenda:

Q = Qüestionari

CD = Conversa dirigida

✓ = solució dialectal
estàndard

Espai en blanc = solució

- = cap solució

3.1. Epítesi [k] / [t] a la primera persona del singular del present d'indicatiu

Pel que fa al segment [k], Adam estableix que no només es troba a la seva zona d'estudi (Baixa Cerdanya, Ripollès, Alt Empordà, Garrotxa i Pla de l'Estany), sinó que també apareix a la zona del Baix Empordà: a la Bisbal d'Empordà i a Sant Feliu de Guíxols. D'altra banda, Laura Cortadellas, en el seu Treball de Final de Grau *Aproximació a l'ús de quatre trets dialectals del parlar gironí en una generació de la Bisbal d'Empordà* (2014) estudia aquest tret a la capital de comarca i conclou que el tret està en desaparició. Pel que fa al nostre estudi, que inclou l'àrea de Sant Feliu de Guíxols, hem de constatar que el tret no ha aparegut ni una sola vegada, en cap població i en cap franja d'edat (i, per tant, no hem tingut en compte aquesta variable en l'anàlisi estadística de les dades a través de les taules comparatives).

Respecte de l'epítesi [t], partíem de la idea que en la conversa dirigida hi hauria més possibilitats que aparegués aquest tret en tant que el context era més informal, però, com podem observar a través de les taules, no trobem diferències significatives entre el Qüestionari 1 i la Conversa dirigida 1.³ Aquest morf, certament, ha substituït les formes en [k] al Baix Empordà (tenint en compte les nostres dades, podríem parlar d'una desaparició d'aquest tret en la zona). En aquest sentit, hem de tenir en compte la influència de l'analogia lèxica amb reforç dental més freqüent en català que no pas amb reforç oclusiu [k]. També podríem explicar aquesta substitució de [k] per [t] pel "nivell baix d'intensitat de l'explosió d'una consonant oclusiva final,

³ Vegeu Annex (III)

i la similitud entre les característiques acústiques d’oclusives velars i dentoalveolars” (Recasens, 1991, 248).

En general, les dades aportades testimonien la convivència de la solució amb el morf [t] i la forma del català central o estàndard sense cap epítesi. Hem de concretar que, malgrat que les dades recollides a les cinc poblacions no recullin uns percentatges elevats de presència d’aquest tret, no deixa de ser rellevant que en totes elles hi aparegui el tret esperat. De fet, considerem que per raó del suport utilitzat els percentatges són inferiors als que trobem en la realitat, en un context de parla col·loquial completament espontània.

Remetem-nos, a continuació, a les respostes obtingudes a cada població per tal de veure els resultats generals i per franges d’edat, així com les possibles diferències entre sexes. En aquest primer exercici només 4 dels 45 enquestats han realitzat l’epítesi [t] al present d’indicatiu amb tots els verbs, dels quals tres han estat homes i només una dona, mentre que a la conversa dirigida cap informant ha realitzat el tret dialectal amb tots els verbs.⁴ Amb aquest fet, la nostra hipòtesi referent a la llibertat i potencialitat de la col·loquialitat de la conversa dirigida a què ens referíem abans queda rebatuda.

PALAFRUGELL

QP1	1 <i>córrer</i>	2 <i>cantar</i>	3 <i>menjar</i>	4 <i>perdre</i>	5 <i>Trucar</i>
F1P1		✓			
F1P2					
F1P3					
F2P1			✓		✓
F2P2	✓	✓			
F2P3					
F3P1			✓		
F3P2	✓				✓
F3P3	✓			✓	

CDP1	1 <i>treballar/estudiar</i>	2 <i>menjar/esmorzar</i>	3 <i>lliure</i>	4 <i>cantar</i>
F1P1				
F1P2				
F1P3				
F2P1			✓	✓

⁴ Vegeu Annex III

F2P2				-
F2P3			✓	
F3P1				
F3P2	-	✓	-	-
F3P3	✓		✓	✓

En aquest primer exercici per a la realització del primer tret dialectal estudiat dut a terme a Palafrugell, observem que apareix en totes les franges d'edat. També podem detectar com en la conversa dirigida hi ha un percentatge inferior de respostes positives.

Trobem el mateix fenomen al nord-est de la comarca, a Torroella de Montgrí:

TORROELLA DE MONTGRÍ

QT1	1 <i>córrer</i>	2 <i>cantar</i>	3 <i>menjar</i>	4 <i>perdre</i>	5 <i>Trucar</i>
F1T1					
F1T2				✓	
F1T3					
F2T1					
F2T2	✓	✓	✓	✓	✓
F2T3					
F3T1					
F3T2					
F3T3	✓	✓	✓	✓	✓

CDT1	1 <i>treballar/estudiar</i>	2 <i>menjar/esmorzar</i>	3 <i>lliure</i>	4 <i>cantar</i>
F1T1				
F1T2				
F1T3		✓		
F2T1		-	-	✓
F2T2	-	✓	-	-
F2T3				
F3T1	-		✓	-
F3T2	-	-	-	
F3T3	✓	-	-	-

En el cas de Torroella de Montgrí s'ha de destacar que en la conversa dirigida, precisament pel factor de "llibertat" a l'hora de respondre, molts informants no han desenvolupat ni el verb ni el temps verbal esperats, fenomen que fa decaure els percentatges.

CRUÏLLES, MONELLS I SANT SADURNÍ DE L'HEURA

QC1	1 <i>córrer</i>	2 <i>cantar</i>	3 <i>menjar</i>	4 <i>perdre</i>	5 <i>trucar</i>
F1C1					
F1C2					
F1C3					
F2C1					
F2C2	✓	✓	✓	✓	✓
F2C3					
F3C1					
F3C2					
F3C3					

CDC1	1 <i>treballar/estudiar</i>	2 <i>menjar/esmorzar</i>	3 <i>lliure</i>	4 <i>cantar</i>
F1C1				
F1C2				
F1C3			-	
F2C1	✓			-
F2C2	✓		✓	
F2C3		✓	✓	
F3C1	-		-	
F3C2		✓	✓	-
F3C3			-	-

Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura obté amb el Qüestionari 1 i la Conversa Dirigida 1 els percentatges més baixos respecte de les altres poblacions de la zona estudiada. Hem de recordar que aquest municipi es troba limitant el municipi de la Bisbal d'Empordà i si comparem les dades amb els resultats de Laura Cortadellas (en el seu estudi a la mateixa zona i amb el mateix ítem), observem com les respostes al Qüestionari 1 són similars als nostres mentre que en la conversa dirigida recull una aparició de pràcticament el 75% dels casos amb epítesi [t]. El fet que hi hagi una divergència tant gran entre poblacions veïnes ens fa reflexionar respecte del

qüestionari: un cop hem descartat la possibilitat que la manca d'aparició del tret dialectal vingui donada per l'elecció dels verbs (ja que no hi ha una homogeneïtat en els casos on sí que apareix l'epítesi), considerem que ha influït en la realització de la forma estàndard el fet que el suport fos escrit, ja que, d'altra banda, els mateixos informants s'adonaven d'aquest factor un cop acabada l'entrevista.

JAFRE

QJ1	1 <i>córrer</i>	2 <i>cantar</i>	3 <i>menjar</i>	4 <i>perdre</i>	5 <i>trucar</i>
F1J1					
F1J2					
F1J3					
F2J1					
F2J2					
F2J3					-
F3J1					
F3J2		✓	✓		
F3J3					

CDJ1	1 <i>treballar/estudiar</i>	2 <i>menjar/esmorzar</i>	3 <i>lliure</i>	4 <i>cantar</i>
F1J1				
F1J2	✓		-	
F1J3				
F2J1	-			
F2J2				
F2J3		✓	✓	
F3J1		-	-	
F3J2	-	-	-	-
F3J3				-

A Jafre sobta la baixa freqüència d'aquest tret dialectal en pràcticament totes les franges d'edat, tenint en compte que es tracta del municipi més pròxim a l'àrea septentrional de transició. Ara bé, també crida l'atenció que, per exemple el parlant F1J2 realitzi el tret dialectal a la conversa dirigida, però no el faci al Q1. Amb això, declarem de nou la ineffectivitat d'aquest tipus de suport almenys per a veure aquest tret en concret.

SANT FELIU DE GUÍXOLS

QS1	1 <i>córrer</i>	2 <i>cantar</i>	3 <i>menjar</i>	4 <i>perdre</i>	5 <i>trucar</i>
F1S1					
F1S2					
F1S3	✓	✓	✓	✓	✓
F2S1				-	
F2S2					
F2S3					
F3S1		✓			
F3S2		✓	✓		✓
F3S3					

CDS1	1 <i>treballar/estudiar</i>	2 <i>menjar/esmorzar</i>	3 <i>lliure</i>	4 <i>cantar</i>
F1S1				-
F1S2	-	-	-	-
F1S3		-	-	-
F2S1				-
F2S2				
F2S3	-	-	-	
F3S1	-	✓	-	✓
F3S2			-	✓
F3S3			-	

Sant Feliu de Guíxols és el municipi que es troba més al sud de la comarca i, per tant, més allunyat de l'àrea tradicional del català septentrional de transició. Recordem, però, que és una de les localitats del Baix Empordà, juntament amb la Bisbal, on Adam confirmava la presència d'aquesta epèntesi final.

Sorpren que sigui precisament un informant de la franja més jove qui realitzi l'epítesi [t] amb tots els verbs. Deixant de banda aquest cas, només els informants de la tercera franja d'edat (75 a 85 anys) realitzen el tret esperat tant en el qüestionari com en la conversa dirigida, mentre que els tres informants de la segona franja utilitzen la forma estàndard.

CONCLUSIONS

En primer lloc, hem d'admetre que s'esperava una especial preponderància d'aquest tret a, pràcticament, totes les poblacions; així, doncs, sobta que els percentatges més baixos respecte dels cinc trets dialectals s'hagin trobat en aquest exercici. Ara bé, més enllà de les dades objectives i quantitatives que ens aporten les taules, hem de ressaltar els següents punts: en primer lloc, la influència del suport escrit. Alguns dels informants, un cop acabada l'entrevista, admetien que tot llegint el qüestionari (la conversa dirigida també podia ser llegida) realitzaven aquella forma que escriurien, és a dir, l'estàndard; en segon lloc, els informants reconeixien que realitzaven molt sovint el tret en qüestió però no consideraven "adequat" o "formal" utilitzar-lo per a una entrevista; en tercer lloc, hem de dir que no podem atribuir la baixa freqüència d'aparició del tret dialectal als verbs escollits atès que es realitza de forma aleatòria (en parlants i localitats diferents).

Per aquest motiu, hem volgut afegir, de forma complementària, els resultats obtinguts a partir d'altres treballs originals on no s'utilitzaven ni qüestionaris ni converses dirigides sinó que es basa en l'enregistrament d'una conversa completament col·loquial i improvisada sense pràcticament cap intervenció de l'entrevistador.⁵

Finalment, tornant a les taules i pel que fa a l'edat i sexe dels parlants, no trobem disparitat entre aquestes dues variables.

⁵ Vegeu l'Annex V

3.2. Epèntesi posterior al morf /r/ d'infinitiu

En aquest treball, com en el de Laura Cortadellas, ens limitem a l'anàlisi dels verbs de la classe II en *-er* el radical dels quals acaba en prepalatal sorda [ʃ]. En aquest tipus de verbs, és propi del català septentrional de transició l'epèntesi posterior [ə] al morf d'infinitiu /r/ (ex.: [ku'nɛʃərə] 'conèixer').

Segons les dades d'Alcover (1909-1926) aquest tret també es trobava a les denominades *comarques gironines*. Adam observa que, malgrat la inserció i coexistència de la forma central, aquesta solució dialectal es manté al Baix Empordà (Adam, 2006, 217).

Per aquest exercici també hem comptat amb un qüestionari i una conversa dirigida per explotar tots els contextos possibles. Observem que en el Q2 10 dels 45 informants realitzen el tret dialectal amb tots els infinitius dels quals cinc són homes i cinc, dones, mentre que en la CD2 només 8 el realitzen (quatre homes i quatre dones). Ara bé, hem de destacar que, a través del qüestionari, aquest tret obté una realització total del 49,34% Aquest percentatge augmentaria si no fos per l'11,1% de realitzacions a Sant Feliu de Guíxols. Amb aquesta dada no podem assegurar que el resultat està justificat per ser la localitat de més al sud, ja que Palafrugell té un resultat del 71,1% de les realitzacions en el Q2 (zona centre est) per sobre de la població més propera al septentrional de transició, Jafre (amb un 69%).

Observem, tot seguit, si aquest tret característic del septentrional es manté, sobretot, a les franges d'edat més joves.

PALAFRUGELL

QP2	1 <i>Créixer</i>	2 <i>conèixer</i>	3 <i>néixer</i>	4 <i>merèixer</i>	5 <i>desaparèixer</i>
F1P1	✓	✓	✓	✓	✓
F1P2	✓	✓	✓	✓	✓
F1P3					
F2P1	✓	✓	✓	✓	✓
F2P2			-		
F2P3	✓	✓	-	✓	✓
F3P1	✓	✓		✓	✓
F3P2	✓	✓	✓	-	✓
F3P3	✓	✓	✓	✓	✓

CDP2	1 <i>Néixer</i>	2 <i>créixer</i>	3 <i>conèixer</i>	4 <i>Merèixer</i>	5 <i>desaparèixer</i>
F1P1		✓		✓	
F1P2			✓	-	-
F1P3	✓				
F2P1			✓	✓	
F2P2					
F2P3	✓	✓	✓	✓	✓
F3P1		✓	✓		-
F3P2			✓	-	-
F3P3	-	-	✓	-	✓

Com podem observar amb aquestes taules, el tret és realitzat per, pràcticament, tots els informants i amb tots els verbs. En el cas de l'epèntesi posterior al morf /r/ d'infinitiu crida l'atenció que la realització d'aquest tret es doni en un percentatge major en el qüestionari més que no pas en la conversa dirigida. En aquest cas, podríem atribuir aquest fenomen al fet que hi ha trets dialectals que el parlant no sap reconèixer, no és conscient que els realitza, sobretot pel que fa a la fonètica.

TORROELLA DE MONTGRÍ

QT2	1 <i>créixer</i>	2 <i>conèixer</i>	3 <i>néixer</i>	4 <i>merèixer</i>	5 <i>desaparèixer</i>
F1T1					
F1T2	✓	✓	✓	✓	✓
F1T3					
F2T1	✓		✓	✓	✓
F2T2		✓	✓		✓
F2T3	✓	✓	✓	✓	✓
F3T1			✓		✓
F3T2	✓	✓	✓	✓	✓
F3T3	✓	✓	✓	✓	✓

CDT2	1 <i>néixer</i>	2 <i>créixer</i>	3 <i>conèixer</i>	4 <i>merèixer</i>	5 <i>desaparèixer</i>
F1T1				-	
F1T2	✓	✓	✓	✓	✓
F1T3	✓		-	-	-
F2T1	✓		✓	✓	✓
F2T2		-	✓	-	
F2T3	✓	✓	✓	✓	✓
F3T1	✓	-	-	-	✓
F3T2	✓	✓		-	-
F3T3	✓	✓	✓	✓	✓

A Torroella de Montgrí observem unes dades similars a les de Palafrugell. De fet, aquesta localitat és la que presenta uns percentatges superiors i equilibrats entre el Q2 (64,4%) i la CD2 (55,6%).

CRUÏLLES, MONELLS I SANT SADURNÍ DE L'HEURA

QC2	1 <i>créixer</i>	2 <i>conèixer</i>	3 <i>néixer</i>	4 <i>merèixer</i>	5 <i>desaparèixer</i>
F1C1					
F1C2	✓				
F1C3					
F2C1		-	✓	✓	✓
F2C2	✓	✓	✓	✓	
F2C3					
F3C1		✓	-	-	-
F3C2		✓	-	-	✓
F3C3		-	✓	✓	✓

CDC2	1 <i>néixer</i>	2 <i>créixer</i>	3 <i>conèixer</i>	4 <i>merèixer</i>	5 <i>desaparèixer</i>
F1C1				-	
F1C2		✓		-	
F1C3					
F2C1	✓	✓	✓	-	✓
F2C2	✓		✓	✓	
F2C3					
F3C1	✓	-	✓	-	-
F3C2	-	-	✓	-	-
F3C3				✓	-

En el cas de Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura observem de forma més o menys generalitzada que els parlants que realitzen el tret dialectal al qüestionari no el fan a la conversa dirigida i al revés. D'aquesta manera demostrem que el tret és present en aquesta àrea, però no se'n té consciència.

Els resultats generals de la Q2 (31,1%) i la CD2 (26,7%) són més equilibrats que a Palafrugell, però els percentatges són menors. Si recuperem el treball de Laura Cortadellas respecte de la zona veïna i del mateix tret, observem que també ha obtingut uns millors resultats a través del qüestionari, però amb uns percentatges molt propers als nostres.

JAFRE

QJ2	1 <i>créixer</i>	2 <i>conèixer</i>	3 <i>néixer</i>	4 <i>merèixer</i>	5 <i>desaparèixer</i>
F1J1			✓	✓	✓
F1J2	✓	✓	✓	✓	✓
F1J3	✓	✓	✓	✓	✓
F2J1	✓	✓	✓	✓	
F2J2			✓		✓
F2J3		✓	✓		✓
F3J1	✓	✓	-		✓
F3J2	✓			-	✓
F3J3	✓	✓	✓	✓	

CDJ2	1 <i>néixer</i>	2 <i>créixer</i>	3 <i>conèixer</i>	4 <i>merèixer</i>	5 <i>desaparèixer</i>
F1J1	✓	✓	✓	-	-
F1J2	✓	✓	✓	✓	-
F1J3	✓	✓	✓	✓	✓
F2J1	-		✓	✓	-
F2J2	✓	✓	✓		-
F2J3	✓	✓	-	✓	-
F3J1	✓	-	-	-	-
F3J2	-	-	-	-	✓
F3J3	-	-		-	-

A Jafre destaca, en la conversa dirigida, la no aparició de l'infinitiu, sobretot pel que fa al verb *desaparèixer*, fet que atribuïm a la mala formulació de la pregunta i no pas al verb en sí, i que afecta en major mesura a la franja de més edat:

Pregunta (5): Quan va ser l'última vegada que et/li van desaparèixer les claus?

Resposta esperada: Em van desaparèixer...

Malgrat tot, els percentatges generals d'aquesta localitat respecte d'aquest tret en concret són dels més elevats: Q2 amb el 69% de les realitzacions i CD2 amb el 49%.

SANT FELIU DE GUÍXOLS

QS2	1 <i>créixer</i>	2 <i>Conèixer</i>	3 <i>néixer</i>	4 <i>merèixer</i>	5 <i>desaparèixer</i>
F1S1					
F1S2					
F1S3					
F2S1					
F2S2		✓		-	
F2S3					
F3S1					
F3S2					✓
F3S3			✓	✓	✓

CDS2	1 <i>néixer</i>	2 <i>Créixer</i>	3 <i>conèixer</i>	4 <i>merèixer</i>	5 <i>desaparèixer</i>
F1S1					
F1S2				-	
F1S3				-	-
F2S1			-		-
F2S2	✓	✓	✓	✓	-
F2S3					
F3S1		-	-		-
F3S2		-			-
F3S3			-		-

Amb les dades obtingudes a Sant Feliu de Guíxols podríem començar a parlar d'una possible pèrdua d'aquest tret en aquesta zona del sud de la comarca on hi predomina la forma del català central. És la localitat on trobem els percentatges més baixos: Q2, 11,1% i CD2, 9% de les realitzacions del trets dialectal. Aquesta absència es pot reconèixer, sobretot, en els parlants més joves.

CONCLUSIONS

Podem concloure aquest apartat valorant els alts percentatges obtinguts amb aquest tret. Certament, es tracta d'un tret difícil de reconèixer per part del propi parlant, de manera que el realitza de forma inconscient, fet que ha ajudat a l'aparició del tret.

Com hem assenyalat anteriorment, els percentatges superiors els trobem a la zona nord de la comarca (a Torroella de Montgrí i a Jafre) i els més baixos a l'extrem sud (Sant Feliu de Guíxols), fet explicable per la proximitat de les dues primeres amb la zona del català septentrional de transició i la proximitat de Sant Feliu de Guíxols al català central en general.

Arribats a aquest punt hem de valorar, a través dels càlculs estadístics, els possibles desajustos entre el Q2 i la CD2, ja que, en termes generals no es veuen diferències entre les mitjanes. Si comparem, però, les mitjanes d'ambdós suports tenint en compte 8 graus de llibertat al 5% de nivell de significació, observem que sí que hi ha diferències significatives a nivell estadístic entre les mitjanes dels resultats obtinguts a cadascun.⁶ Però, com ja hem anat remarcant, aquestes desigualtats poden respondre a les diferències de format i a la presentació general de l'enquesta.

⁶ Anàlisi estadística detallada a l'Annex III respecte dels test F de comparació de les variàncies mostrals de Fisher-Snedecor i t-Student de comparació de mitjanes

3.3. No addició del morf /a/ als possessius femenins

La no addició del morf /a/ dels possessius femenins quan acompanyen un substantiu femení és un tret característic del rossellonès. A més a més, es considera que aquest fenomen acostuma a reduir-se als contextos on precedeix noms de parentius. Ex.: *la meu mare* (Adam, 2006, 160). El treball d'Adam procura de centrar-se en aquells contextos on no hi ha apareixen noms de parentius (ja que aquest cas abasta una zona més àmplia) per tal de veure si el fenomen s'estén a d'altres contextos. Així, el seu treball no fa referència a una possible expansió del tret cap a la zona del Baix Empordà.

Per tal de continuar amb aquesta idea, els contextos estudiats no només incloïen els noms de parentius sinó que també s'observaven d'altres fora d'aquests anomenats sintagmes semitravats.

En aquest cas ja no comptem amb una conversa dirigida per la dificultat per trobar situacions comunicatives on es pogués incitar a l'informant a realitzar el tret dialectal de manera totalment indirecta i objectiva.

En general, aquest tret ha obtingut uns percentatges per sota del 20% excepte a Torroella de Montgrí (31%). L'han realitzat en totes les preguntes 6 persones de les 45 enquestades, de les quals totes sis són homes.

Els contextos on apareix aquest tret són els següents:

- 1- Vaig anar a casa_____ (de tu), però no t'hi vaig trobar
- 2- Vaig parlar amb la _____mare (de tu), però tampoc sabia on eres
- 3- Vaig veure la _____moto (de tu) aparcada al costat del meu cotxe
- 4- Vaig trobar la Maria i em va dir que eres a casa _____ (d'ella)

Com podem observar, només el segon ítem fa referència a un nom de parentiu.

Respecte d'aquest tret, en termes generals, ha estat realitzat per 19 individus dels 45 enquestats (42,2%) dels quals el 54% són homes i el 28%, dones. Pel que fa a les franges d'edat s'observen uns percentatges equilibrats, tot i que el tant per cent més elevat es troba a la tercera franja.⁷

⁷ Anàlisi estadística detallada a l'Annex III

PALAFRUGELL

QP3	1 <i>casa teu</i>	2 <i>la teu mare</i>	3 <i>la teu moto</i>	4 <i>casa seu</i>
F1P1	✓			
F1P2				seua
F1P3	✓	✓		✓
F2P1				
F2P2				
F2P3		Teua	teua	
F3P1				
F3P2				
F3P3				

És interessant que, a Palafrugell, el tret dialectal només el realitzi la generació més jove (de 25 a 35 anys), mentre que els informants més grans (de 75 a 85 anys) realitzen la forma pròpia del català central.

També és destacable l'aparició de les variants *teua* i *seua* entre la primera i la segona franja. Segons el Diccionari Català- Valencià- Balear d'Alcover, la forma *meua* és una variant enregistrada a la zona de l'Empordà, mentre que la forma *meu* per al femení es redueix a l'Alt Empordà i al Rosselló (delimitació que hauria de ser ampliada).

TORROELLA DE MONTGRÍ

QT3	1 <i>casa teu</i>	2 <i>la teu mare</i>	3 <i>la teu moto</i>	4 <i>casa seu</i>
F1T1	✓	✓		✓
F1T2	✓			
F1T3				
F2T1				
F2T2	teua	Teua	teua	seua
F2T3				
F3T1		Teua		✓
F3T2	✓	✓		✓
F3T3	✓	✓	teua	✓

A Torroella de Montgrí és on trobem el percentatge de realitzacions del tret dialectal més elevat (el 31%).

En aquest cas és la tercera franja la que produeix uns percentatges més elevats de realitzacions, seguida per la primera franja. A la segona franja d'edat (50 a 60 anys), predomina la realització estàndard excepte el cas del parlant F2T2 que usa la forma *teua* i *seua* en tots els contextos.

CRUÏLLES, MONELLS I SANT SADURNÍ DE L'HEURA

QC3	1 <i>casa teu</i>	2 <i>la teu mare</i>	3 <i>la teu moto</i>	4 <i>casa seu</i>
F1C1				
F1C2				
F1C3				
F2C1				
F2C2	teua	teua		
F2C3				
F3C1	✓	✓		✓
F3C2	✓	✓	teua	✓
F3C3	✓			

Al municipi de Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura destaca el fet que la franja més jove no realitzi la forma dialectal. Els resultats esperats els han proporcionat els informants de major edat.

Hem de tenir en compte que malgrat el percentatge resultant de les realitzacions dialectals del tret en qüestió en població sigui tant reduït (19,4%), no podem atribuir-ho a la seva situació geogràfica (centre oest de la comarca), ja que Jafre, per exemple, és el municipi que es troba al nord-oest de la comarca i té uns percentatges fins i tot menors (8%).

Aquest municipi limita a l'est amb la Bisbal d'Empordà, una zona on és probable que es trobin més realitzacions d'aquest tret dialectal.⁸ Tot i això, hauríem de tenir en compte, també, la restricció del suport escrit respecte del registre col·loquial.

⁸ Vegeu Annex V

JAFRE

QJ3	1 <i>casa teu</i>	2 <i>la seu mare</i>	3 <i>la seu moto</i>	4 <i>casa seu</i>
F1J1				
F1J2				
F1J3				
F2J1	Teua	teua	teua	✓
F2J2				-
F2J3	✓			
F3J1				
F3J2	✓	teua	teua	✓
F3J3				-

En el cas de Jafre trobem el percentatge de la realització dialectal del tret més baix, tot i que, juntament amb Torroella de Montgrí (a l'extrem nord-est) és la població on apareix més cops la forma *teua*. En aquest cas, però, destaca el fet que les persones que realitzen *teua* (F2J2 i F3J2) en el cas de la tercera persona (*seva*, *seua*, *seu*) utilitzen la forma dialectal esperada. A diferència de Torroella de Montgrí, però, la franja n°1 realitza sempre la forma estàndard.

SANT FELIU DE GUÍXOLS

QS3	1 <i>casa teu</i>	2 <i>la teu mare</i>	3 <i>la teu moto</i>	4 <i>casa seu</i>
F1S1				
F1S2				
F1S3	✓	teua	teua	seua
F2S1				
F2S2	✓			✓
F2S3				
F3S1		teua	teua	
F3S2				
F3S3				

En el cas de Sant Feliu de Guíxols, els tret dialectal esperat ja no el trobem a la tercera franja d'edat sinó entre la primera i la segona. En aquesta zona també hi convergeix la variant *teua* i *seua*.

CONCLUSIONS

Per concloure, hem de destacar que, en general, la no addició del morf /a/ en els possessius femenins comença a recular en les generacions més joves (els percentatges més elevats en aquesta franja es troben a Palafrugell i a Torroella de Montgrí). També és destacable el fet que a Sant Feliu de Guíxols i a Jafre no hi hagi cap dona que realitzi el tret dialectal, tal com podem observar a les taules annexades.

Hem d'afegir que, a cap localitat, apareix la forma *la teu moto*, sinó que s'utilitza la forma normativa o la variant *teua*. Podríem atribuir aquest fenomen a la una contextualització poc comuna o a un defecte del qüestionari en tant que poc informal.

3.4. Extensió velar imperfet de subjuntiu

Hem analitzat dos verbs pertanyents a la segona classe verbal i dos de la tercera. El primer, *corriguessis* (de ‘córrer’) pertany a la classe verbal II [-ext.], mentre que el segon, *escriguessis* (de ‘escriure’) pertany a la classe II [+ext.]. El tercer i el quart s’inclouen al tercera classe verbal: *dormiguessis* (de ‘dormir’) i *sentiguessis* (de ‘sentir’).

Respecte del primer verb (‘córrer’) hem compatibilitzat la forma *corriguessis* amb una /i/ no etimològica, que es produeix per analogia amb d’altres temps del subjuntiu, ja que entenem que la forma del català central és *corressis*. A diferència d’*escriguessis*, aquest verb és susceptible de l’aparició d’una consonant velar per analogia amb el temps de participi *corregut*.

Destaca, de forma visual, l’absència de la realització dialectal per als verbs de la tercera classe. Cal remarcar que alguns informants reconeixen la solució amb una extensió velar (concretament la forma *dormiguessis*), però admeten que no l’usen i que costa molt sentir-la. Podem parlar d’una desaparició del tret dialectal al Baix Empordà en aquests contextos. De fet, Montserrat Adam arriba a una conclusió equivalent a l’àrea del septentrional de transició, ja que l’extensió velar en els verbs de la III classe es redueix a la zona de la Cerdanya. Així, doncs, el retrocés d’aquest fenomen es generalitza a una àrea més àmplia.

D’altra banda, però, amb els verbs de la subclasse II amb extensió i sense extensió, observem a través del nostre estudi una elevada aparició del fenomen en qüestió a tota l’àrea estudiada. A més a més, hem de tenir en compte la presència de formes dialectals com *corrissis*, *corrivessis*, *escrivessis* a totes les localitats analitzades. Aquestes formes també testimonien la presència de la variant amb l’extensió velar en tant que es formen per analogia i s’estableixen en un punt intermedi entre aquesta i la variant central.

19 dels 45 enquestats realitza el tret dialectal a cada verb, dels quals 8 són homes (33,3%) i 11, dones (52,4%).

PALAFRUGELL

QP4	1 córrer	2 escriure	3 dormir	4 sentir
F1P1	✓			
F1P2		✓		
F1P3				
F2P1	corrissis	✓		
F2P2	corrissis	✓		
F2P3	✓			
F3P1	✓	✓		
F3P2		✓		
F3P3	corrissis	✓		

Observem a Palafrugell la realització del tret dialectal amb el verb *escriure* a pràcticament tots els informants. També destaca l'aparició de la forma *corrissis* en tres informants. Aquesta realització podria donar-se per analogia amb les solucions d'imperfet de subjuntiu dels verbs de la classe III, fet que, d'altra banda, és comú a la zona dialectal del nord del català central i en altres temps verbals.

TORROELLA DE MONTGRÍ

QT4	1 córrer	2 escriure	3 dormir	4 sentir
F1T1				
F1T2				
F1T3		✓		
F2T1				
F2T2		✓		
F2T3	✓	✓		
F3T1		escrivessis		
F3T2	✓			
F3T3	✓	escrivessis		

A Torroella de Montgrí, al nord-est de la comarca, hi ha una menor aparició del tret dialectal en qüestió a la primera franja d'edat.

Destaquem l'aparició de la forma *escrivessis* a la tercera franja d'edat que s'inclou en un nivell intermedi entre la forma estàndard (*escrivissis*) i la forma dialectal amb extensió velar (*escriquessis*). Tot i que també es podria analitzar com una analogia amb les formes del pretèrit imperfecte d'indicatiu dels verbs de la classe I.

CRUÏLLES, MONELLS I SANT SADURNÍ DE L'HEURA

QC4	1 córrer	2 escriure	3 dormir	4 sentir
F1C1				
F1C2				
F1C3		✓		
F2C1	✓	✓		
F2C2	correguëssis	✓		
F2C3	✓			
F3C1	corrivëssis	escrivëssis		
F3C2	corrëssis	✓		
F3C3	✓	✓		

A Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura apareixen totes les variants possibles: *corressis*, *corrëssis*, *corriguëssis*, *correguëssis*, *corrivëssis*, *escrivëssis*, *escriguëssis* i *escrivëssis*. Totes aquestes formes estan contemplades en la zona nord de català central segons el diccionari d'Alcover-Moll (*Diccionari Català –Valencià – Balear*)

JAFRE

QJ4	1 córrer	2 escriure	3 dormir	4 sentir
F1J1				
F1J2				
F1J3	✓	✓		
F2J1	-	✓		
F2J2	corrëssis	✓		
F2J3	✓			
F3J1	✓	escrivëssis		
F3J2	-	✓		
F3J3	✓	✓		

A Jafre observem resultats similars a les dues poblacions anteriors amb un 25% de respostes positives a la realització del tret dialectal esperat.

SANT FELIU DE GUÍXOLS

QS4	1 córrer	2 escriure	3 dormir	4 sentir
F1S1	✓	✓		
F1S2	✓	✓		
F1S3	✓			
F2S1	✓	✓		
F2S2	-	-		
F2S3	✓	✓		
F3S1	✓			
F3S2	corrissis			
F3S3	corrissis			

A Sant Feliu de Guíxols, en contraposició al que havíem vist fins ara, la realització de l'extensió velar a l'imperfet de subjuntiu es desplaça cap a la primera franja d'edat (de 25 a 35 anys).

CONCLUSIÓ

La realització de l'extensió velar a l'imperfet de subjuntiu dels verbs de la tercera classe no ha aparegut en cap parlant i, per tant, podem considerar que és un tret en retrocés.

En general, no veiem diferències significatives en els resultats per població, però sí per franja d'edat: els percentatges en la tercera franja són més elevats si exceptuem Sant Feliu de Guíxols.⁹ Per tant, podem considerar que aquest tret dialectal és viu al Baix Empordà i es manté, de forma reduïda, en els parlants més joves.

⁹ Vegeu Annex (III).

3.5. Final d'arrel lèxica en /b/ no etimològica per a verbs del subgrup [-w] de la subclasse verbal [II, +EXT.] a l'imperfet d'indicatiu

Alcover (1906-1928) localitza al Baix Empordà, a la Selva i al Gironès aquest tret a la 4a i 5a persones del present d'indicatiu i, sobretot, a l'imperfet d'indicatiu. Montserrat Adam (Adam, 2006, 239) matisa que, actualment, aquest tret es manté al Baix Empordà, però de forma residual al sud de la comarca.

Nosaltres ens hem centrat en les realitzacions d'aquest tret a través de l'imperfet d'indicatiu.

Com hem anticipat, només hem tingut en compte verbs amb una terminació velar a la primera persona del present d'indicatiu, és a dir, aquells que tenien a final d'arrel la solució [-w]. Per tal d'entendre aquest fenomen hem de remetre'ns als ètims llatins -B- i -V- final d'arrel que han evolucionat, al català actual, en /b/ o /v/ a l'imperfet d'indicatiu i a la 4a i 5a persones del present d'indicatiu. Ara bé, per al mateix subgrup [-w] resultant dels ètims llatins -D- i -Ce,i- (que és el cas dels verbs que hem escollit per al nostre estudi) el resultat fonològic inicial indicava la pèrdua de la consonant. Així, doncs, podríem considerar l'aparició d'aquesta /b/ no etimològica com una analogia per als verbs que la mantenen (Adam, 2006, 230-233).

Els verbs estudiats són els següents: 1) *sevia* ('seure'); 2) *crevia* ('creure'); 3) *cavia* ('caure'); 4) *rivia* ('riure').

En termes generals presenten el tret dialectal en la seva totalitat 8 dels 45 enquestats (18%), dels quals 5 són homes (21%) i 3 són dones (14,3%).

PALAFRUGELL

QP5	1 Seure	2 creure	3 caure	4 Riure
F1P1				
F1P2	✓	✓		
F1P3				
F2P1				
F2P2		✓	✓	✓
F2P3				
F3P1				
F3P2	✓		✓	
F3P3	✓	-	✓	

A Palafrugell, realitza el tret dialectal esperat el 25% dels enquestats. Les realitzacions estan repartides entre les tres franges d'edat i destaca el fet que la forma *rivia* només apareix un cop (amb l'informant F2P2).

TORROELLA DE MONTGRÍ

QT5	1 Seure	2 creure	3 caure	4 Riure
F1T1	✓			✓
F1T2				
F1T3				
F2T1	✓	-	✓	
F2T2	✓	✓	✓	✓
F2T3		✓		✓
F3T1	✓	✓	✓	✓
F3T2	✓	✓	✓	✓
F3T3	✓	✓	✓	✓

A Torroella trobem percentatges molt elevats: el 58,3% dels informants realitza el tret dialectal esperat. Hem de matisar que els resultats es concentren a la segona i a la tercera franges d'edat.

CRUÏLLES, MONELLS I SANT SADURNÍ DE L'HEURA

QC5	1 Seure	2 creure	3 caure	4 riure
F1C1		✓	✓	✓
F1C2				
F1C3				✓
F2C1		✓	✓	✓
F2C2	✓	✓	✓	✓
F2C3		✓		✓
F3C1	✓	✓	✓	✓
F3C2	✓	✓	✓	✓
F3C3	✓		✓	✓

Al municipi de Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura és on trobem el percentatge favorable més elevat: 66,7% dels informants realitza la /b/ no etimològica en aquests verbs.

JAFRE

QJ5	1 Seure	2 creure	3 caure	4 Riure
F1J1				
F1J2				
F1J3				
F2J1	✓	✓	-	-
F2J2	-			✓
F2J3			✓	✓
F3J1	✓	✓	✓	-
F3J2	✓	✓	✓	✓
F3J3	-	-	✓	✓

A Jafre trobem, de nou, les realitzacions concentrades a la franja de 50-60 anys i a la franja de 75-85 anys (conformant el 39% de respostes favorables). En ser un dels municipis més propers a la zona dialectal de transició, a partir d'aquestes dades, podríem parlar d'un possible retrocés d'aquest tret en la generació més jove.

SANT FELIU DE GUÍXOLS

QS5	1	2	3	4
F1S1				
F1S2		✓		
F1S3				
F2S1				
F2S2		-		
F2S3				
F3S1	✓			
F3S2				✓

A l'àrea de l'extrem sud de la comarca només apareix el tret dialectal esperat amb un percentatge molt baix, del 8,3%. Aquestes dades es poden explicar per la llunyania de la zona respecte de l'àrea septentrional de transició.

CONCLUSIÓ

Aquest tret proporciona un dels percentatges més elevats de l'estudi si l'analitzem en el conjunt de la comarca: el 48% de tots els informants realitza el tret dialectal esperat. Podem concloure que el final d'arrel lèxica en /b/ en els contextos estudiats és viu al Baix Empordà (de cada dues persones, una el realitza, aproximadament). Ara bé, hem de matisar que aquest fenomen està en recés al municipi de Sant Feliu de Guíxols i, en general, a la franja d'informants més joves.

4. CONCLUSIONS

4.1. Recapitulació de comentaris i interpretacions¹⁰

Respecte de l'epítesi [k]/[t] a la primera persona del singular del present d'indicatiu, destaquem, en primer lloc, l'absència de la solució velar en tota l'àrea del Baix Empordà. En segon lloc, pel que fa a la solució amb l'epítesi dental, els resultats han testimoniat una preponderància de les formes estàndard que nosaltres hem atribuït a les deficiències del suport de l'entrevista en tant que l'escriptura ha tingut una gran influència en les respostes dels informants així com les circumstàncies personals que modifiquen la percepció de cada individu a l'hora de fer un exercici lingüístic com el que hem realitzat. Aquesta idea ve reforçada per la recol·lecció de dades a partir d'un treball anterior, de forma original, que testimonien la presència d'aquest tret dialectal a la zona central del Baix Empordà (Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura, Corçà, La Bisbal d'Empordà i Palafrugell). Aquestes dades van ser recollides mitjançant converses col·loquials que no perseguien l'aparició directa d'aquest tret.

Certament, considerem que el qüestionari i la conversa dirigida han propiciat un ambient de formalitat elevat que ha alterat les respostes dels informants a totes les regions, franges d'edat i per a tots els trets dialectals. Com ja hem desenvolupat anteriorment, pensem que els trets dialectals que han aparegut són aquells que formen part de la parla de l'informant i que realitza de forma inconscient, com ho exemplifica l'epèntesi del morf /t/ d'infinitiu en les arrels acabades en fricatives palatals. És precisament aquest tret el que ha obtingut uns resultats més favorables respecte de la realització dialectal en tota l'àrea estudiada.

La no addició del morf /a/ als possessius femenins ha comptat amb uns percentatges molt baixos a totes les poblacions. Tornem a atribuir aquests resultats a la formalitat i influència del registre escrit, ja que els informants, en llegir l'exercici, parlen lentament i dubten perquè temen de donar una resposta "errònia". Arribats a aquest punt, hem d'esmentar que l'entrevistadora, un cop acabades les preguntes d'aquest tret, preguntava directament a l'informant si li resultava estranya la forma dialectal esperada i si, efectivament, no la realitzava. En moltes ocasions, l'informant se sorprenia de no haver utilitzat la forma dialectal que considera habitual en la seva parla col·loquial: els més joves admetien que si l'usaven no se'n adonaven, mentre que

¹⁰ Vegeu les conclusions dels resultats obtinguts a cada ítem de cada tret dialectal a l'Annex (III).

els de la segona franja (50 a 60 anys) justificaven la seva resposta tot al·legant una formació acadèmica que procurava “eliminar” les característiques dialectals a favor de l’estàndard.

Malgrat tot, també cal destacar que, mentre que en alguns contextos sí que es realitzava la resposta esperada, en el cas de la tercera pregunta (*Vaig veure la _____ moto (de tu) aparcada al costat del meu cotxe*) cap parlant va donar la forma dialectal sense el morf /a/ (tot i que sí que es troba la variant *teua*). Podríem considerar que aquest context és atípic i s’allunya dels casos de noms de parentius més adequats per a aquesta realització.

Respecte del quart tret estudiat, l’extensió velar a l’imperfet de subjuntiu, podem constatar que a tota l’àrea del Baix Empordà ha desaparegut en els verbs de la classe III. Respecte dels verbs de la segona classe, però, hem observat nombroses variants que es trobaven a cavall del septentrional de transició i del central. Aquesta solució apareix a totes les franges d’edat i a tots els municipis.

Finalment, el final d’arrel lèxica en /b/ no etimològica per a verbs del subgrup –[w] de la subclasse verbal [II, +ext.] a l’imperfet d’indicatiu, també s’ha fet present a través d’uns percentatges molt elevats. Com ja hem conclòs en l’apartat corresponent, però, observem la regressió del tret dialectal en la primera franja i a l’àrea de l’extrem sud del Baix Empordà, a Sant Feliu de Guíxols.

Com a conclusió general i si només tenim en compte les dades que en aquest treball es descriuen, podem definir que a l’àrea del Baix Empordà conviuen els trets dialectals en la mateixa proporció que els trets del català central.

4.2. Conclusions finals

En suma, podem constatar que, a la comarca del Baix Empordà, conviuen els trets dialectals amb els del català estàndard. Des d'un punt de vista generalitzador, el nostre treball recull, aproximadament, un 30% de les realitzacions dialectals en total (un percentatge que, estadísticament, podem considerar significatiu). A més a més, si analitzem les dades des del punt de vista qualitatiu, l'aparició de tots els trets dialectals a tota l'àrea estudiada ja prova l'existència i pervivència d'aquestes formes característiques del català septentrional de transició. Hem de reconèixer, però, que l'extensió velar a l'imperfet de subjuntiu en els verbs de la classe III no s'ha observat ni una sola vegada i, per tant, considerem que aquest tret està en procés d'extinció en aquesta zona i s'ha substituït per la forma estàndard.

El treball estadístic ens ha servit per observar de forma objectiva una possible justificació de la tria de la forma dialectal del verb o el possessiu motivada per cada ítem. És a dir, per tal de veure si, per exemple, el cas de *canto* recollia un percentatge de realitzacions dialectals més elevat que el cas de *perdo*. Com podem veure, però, aquest no ha estat un motiu probable, almenys, si tenim en compte els resultats estadístics.

El que sí que ha pogut influir en la tria d'una forma o una altra ha estat la presentació del qüestionari i la conversa dirigida. Hem criticat aquest model al llarg de tot el treball sobretot perquè els mateixos informants reconeixien la influència del suport escrit a l'hora de pronunciar les respostes. Ara bé, hem d'acceptar que ha estat l'instrument més objectiu i diligent per tal de fer sortir aquests trets dialectals de forma indirecta. En cas que s'elaborés un treball més extens i exhaustiu de la zona, incloent-hi més trets, ens decantaríem per l'opció de l'enregistrament de converses col·loquials i espontànies sense indicar uns contextos tan reduïts, malgrat que suposin una feina més lenta i arriscada (ja que poden o no sortir els trets dialectals esperats).

El treball estadístic ha servit per observar els possibles desajustos entre els qüestionaris i les converses dirigides. També ens ha permès d'analitzar els usos dialectals per part de les dones (21) i per part dels homes (24) entre els quals no hi ha disparitat a l'hora de realitzar el tret dialectal¹¹.

¹¹ Vegeu Annex (III)

Tornant a la hipòtesi inicial, podem concloure que els trets dialectals propis del català septentrional de transició, tal com havia determinat Adam, també es troben al sud d'aquesta franja i, fins i tot, al sud de la comarca del Baix Empordà. Així, doncs, podem determinar que si bé l'àrea, atesos els resultats, no s'hauria de considerar pertanyent al català septentrional de transició és rellevant que els trets dialectals apareguin en aquesta zona. Deixem la porta oberta a treballs posteriors més extensos que acabin de confirmar o de rebatre la nostra tesi per tal que es potenciï l'estudi d'aquesta àrea geogràfica més enllà del camp lexicològic.

5. BIBLIOGRAFIA

ADAM, M. (2006): *El català septentrional de transició: nova visió des de la morfologia*, Institut d'Estudis Catalans, Biblioteca Filològica, LVIII, Barcelona.

CUADRAS, C.M. (1982): *Problemas de Probabilidades y Estadística*, Vol. 2: Inferencia Estadística, Promociones Publicaciones Universitarias, Barcelona.

CUADRAS, C.M., ECHEVARRÍA, B., MATEO, J., SÁNCHEZ, P. (1984): *Fundamentos de Estadística. Aplicación a las Ciencias Humanas*, Promociones Publicaciones Universitarias, Barcelona, Capítol 12.6.

RECASENS, D. (1991): *Fonètica descriptiva del català. Assaig de caracterització de la pronúncia del vocalisme i consonantisme del català del s. XX*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.

SALA, E. (1979) *El parlar de Cadaqués*, Diputació Provincial de Girona.

VENY, J. (1987): *Els parlars catalans*. Ed. Moll, Palma de Mallorca

6. ANNEXOS

6.1. Annex (I): qüestionari i conversa dirigida

Q1: utilitzeu el mateix verb, en present

- 1- Tu corres i jo _____
- 2- Si tu cantes, jo _____
- 3- Tu menges i jo _____
- 4- Tu sempre perd i jo sempre _____
- 5- Tu truques i jo _____

CD1: utilitzeu el mateix verb que s'inclou a la pregunta

- 1- De què treballes/ què estudies? _____
- 2- Què menges per esmorzar? _____
- 3- Què fas els caps de setmana? Explicació breu
- 4- Què cantes a la dutxa? _____

Q2: utilitzeu el mateix verb

- 1- Els nens creixen molt de pressa. Els nens acostumen a _____
- 2- Per criticar una persona, primera l'has de _____
- 3- Havia nascut al Baix Empordà. Va _____
- 4- Havia merescut guanyar el trofeu. Va _____
- 5- Amb els anys tot desapareix. El temps tot ho fa _____

CD 2: utilitzeu el mateix verb a la resposta

- 1- On vas néixer?
- 2- On vas créixer?
- 3- A qui vas conèixer l'última vegada que vas viatjar?

- 4- Creus que Barça va merèixer perdre la Lliga l'any passat?
- 5- Quan va ser l'última vegada que et van desaparèixer les claus?

Q3: utilitzeu el **possessiu**

- 1- Vaig anar a casa_____ (de tu), però no t'hi vaig trobar
- 2- Vaig parlar amb la _____mare (de tu), però tampoc sabia on eres
- 3- Vaig veure la_____moto (de tu) aparcada al costat del meu cotxe
- 4- Vaig trobar la Maria i em va dir que eres a casa _____(d'ella)

Q4: utilitzeu els verbs d'acord amb el temps verbal que requereix el tipus d'oració

Verbs: córrer, escriure, dormir, sentir

- 1- Si_____ (córrer) més ràpid, arribaries abans
- 2- Si_____ (escriure) un llibre, me'l llegiria
- 3- Estaries despert si_____ (dormir) més
- 4- Si_____ (sentir) el que diu de tu...!

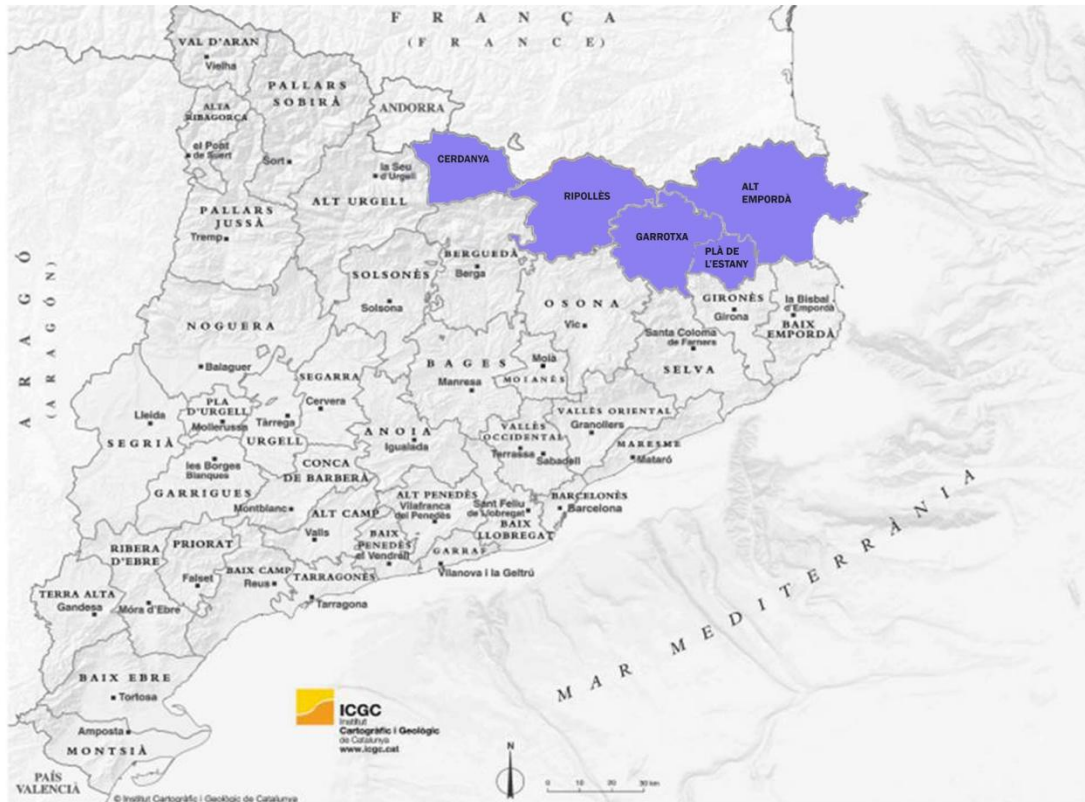
Q5: utilitzeu els verbs en passat

Verbs: creure, seure, caure, riure

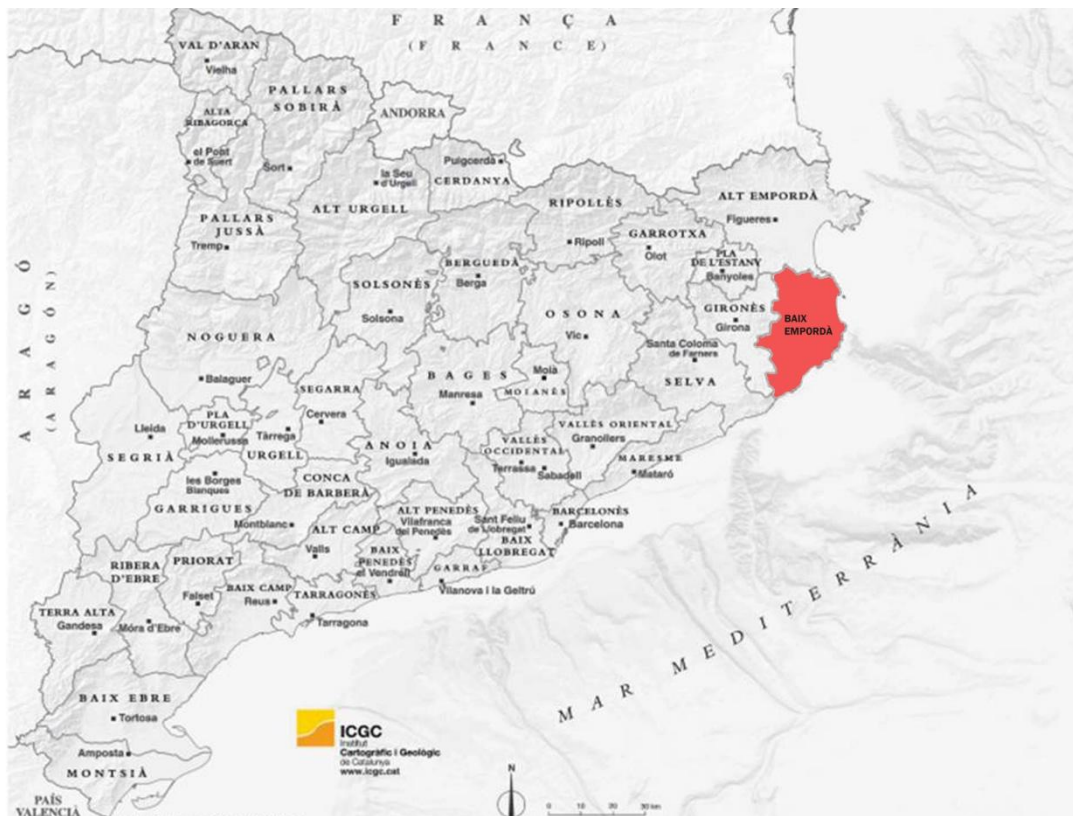
- 1- Ella_____ (seure) al sofà quan acabava de sopar
- 2- Ningú no et _____ (creia) quan eres petit
- 3- Cada vegada que saltava sobre les pedres del riu, _____ (caure) a l'aigua
- 4- Cada vegada que feia un acudit _____ (riure)

6.2. Annex (II): mapes de la zona estudiada

ÀREA D'ESTUDI DE MONTSERRAT ADAM (2006)

ÀREA ESTUDIADA: BAIX EMPORDÀ

Imatge: <http://www.elcami.cat/contingut/baix-emporda>